

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ШКОЛИ

Тривалий час основні положення вітчизняної психологічної науки базувалися на одному з ідеологічних міфів про ідеальну людину майбутнього і формувалися під впливом цілеспрямованих педагогічних прийомів. При цьому ігнорувалися індивідуальність, неповторність особистості, її внутрішній потенціал самотворення. „Соціально-ціннісні якості і норми поведінки набувають особистісного смислу тоді, коли дитина розуміє їх сутність, коли вони пройшли етап естетизації (переживання, почуттів, освоєння як цінності, стійкої для особистості)” [1, 13].

Проблема навчання творчості хвилювала педагогів і психологів протягом віків. Підготовка до творчої діяльності досить важка. Як навчити того, чого сам не знаєш? Звідси виникла ідея „вільного” виховання, „спонтанного” розвитку творчості, за якою найважливішим вважалося не перешкоджати паросткам спонтанної творчості. Але добре було б не лише не заважати, а й сприяти розвитку творчих здібностей, здатності до різних видів творчої праці [4, 17]. Сучасний підхід до навчання творчості пропонує чітке розмежування того, чого у творчості можна й необхідно вчитися, а чого не можна й не треба. Одна з головних характеристик творчої задачі – відсутність єдино правильного вирішення взагалі, воно можливе лише з певної естетичної позиції або з певної рефлексивної позиції суб’єкта відносно задачі. Отже, найнижчі компоненти творчих здібностей можна формувати безпосередньо, показуючи й пояснюючи, як і що повинен робити учень. Для розвитку творчої уяви перед учнем необхідно ставити задачі, для вирішення яких він має відшукати власні, не відомі вчителю засоби. Якщо йдеться про естетичну позицію, тут і саму задачу повинен поставити перед собою учень. Безпосередньо навчити творчості у звичайному розумінні слова „навчання” неможливо [5, 21].

Творчу особистість, пише Р.Х. Шакуров, - визначають як особистість, межі творчості якої охоплюють дії від нестандартного розв'язку простого завдання до нової реалізації унікальних потенцій індивіда в певній галузі, як людину, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити далі того, що бачать його сучасники і що бачили його попередники. Вона повинна володіти мужністю для того, щоб піти проти течії і зруйнувати те, чому вірить сьогодні більшість – продовжує Р.Х. Шакуров. Психологічний словник визначає, що творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї „... здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю” [5, 47].

Розглядаючи особистість та її діяльність як внутрішньо пов'язані та спираючись на твердження, що спеціальна організація ведучого типу діяльності виступає умовою впливу на особистість, на формування у неї в процесі даної діяльності необхідної ієрархії потреб і мотивів, а також на те, що індивідуальні властивості людини зумовлені суспільними відносинами опосередковано через її внутрішній світ, Н.В. Кичук визначає творчу особистість через її інтелектуальну властивість, творче мислення та творчий потенціал. У психолого-педагогічній літературі разом із терміном *творча особистість* використовується термін *креативна особистість*. У розумінні креативності і творчості існують надзвичайно різні точки зору [5, 28]. Так, Т.В. Галкіна, Л.Г. Олексієва зазначають, що в найзагальнішому вигляді поняття креативності вміщує в собі минулі, супутні та наступні характеристики процесу, в результаті якого людина або група людей створює таке, чого не існувало раніше.

С.О. Сисоєва в своїх дослідженнях зазначає, що В.І. Андреев зробив внесок у розвиток цілісного підходу до діагностики й розвитку творчих здібностей особистості в процесі навчання і виховання, які розглядав у теоретичній єдності з процесами „само” тобто тими, що йдуть від об'єкта навчання і виховання до суб'єкта [4, 19].

Осмислення філософської та психолого-педагогічної літератури дозволяють зробити наступний підхід до визначення творчої особистості. За визначенням психологів, С.О. Сисоевої під **креативною** слід розуміти таку особистість, яка має внутрішні передумови (особистісні утворення, специфіка когнітивної сфери, нейрофізіологічні задатки), що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану ззовні пошукову та перетворюючу діяльність. Таким чином, детермінантою творчої активності особистості виступає її креативність. Але творча активність не завжди є продуктивною. Продуктивну творчу активність можна називати творчою діяльністю, тобто таким творчим процесом, унаслідок якого виникає нове досягнення, котре може завдяки педагогічній творчості мати як об'єктивну, так суб'єктивну новизну та оригінальність. Тепер можна дати визначення творчої особистості. **Творча особистість** – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідні для актуалізації творчого потенціалу додаткові мотиви, особистісні утворення, здібності, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності [5, 53].

В сьогоднішній школі – пишуть Л.В. Кашкіна, М.С. Мельник, – педагогічна творчість не повинна бути справою окремих вчителів. Вона має бути масовою. Також педагогічна творчість не повинна залежати від настрою вчителя. Для того, щоб творчість була ефективною, послідовною, в основі її повинна лежати педагогічна наука. Тому до педагогічної науки та її працівників ставляться надзвичайно високі вимоги – вони мають досягти такого рівня, щоб стати надійним практичним заняттям в руках учителя. Зараз перед педагогікою гостро стоїть питання – поглиблене пізнання сутності виховання. І тільки системне розуміння виховання допоможе дати педагогам знання, що необхідні для активного і широкого прояву творчості в усіх сферах навчально-виховної роботи [4, 63].

Впровадження у навчально-виховний процес навчальних закладів „мистецького компоненту ґрунтується на одному з важливіших принципів сучасної освіти – принципів інтеграції, оскільки його реалізація сприяє

досягненню системної цілісності, гармонійно впливає на творчий розвиток особистості та відкриває широкий простір для самореалізації учнівської молоді у мистецтві, праці, житті. Виховання мистецтвом сприяє розвитку цілого комплексу якостей творчої особистості: духовності, пізнавальної активності, готовості до ризику, оригінальністю, сміливістю, гармонійності, прагнення до творчої самореалізації, творчого й асоціативного мислення, здібністю бачити загальне та особливе у різних та подібних явищах, вміння захищати отримані результати” [2, 19]. Ефективність навчально-виховного процесу в загальноосвітніх середніх школах можна підвищити за рахунок креативного підходу до творчого розвитку вчителя в системі методичної роботи середньої загальноосвітньої школи.

Методична робота – це систематизована, конструктивна, цілеспрямована, колективна й індивідуальна робота педагогів з підвищення наукового і загальнокультурного рівня, вдосконалення психолого-педагогічної підготовки і професійної майстерності (І.О. Титаренко).

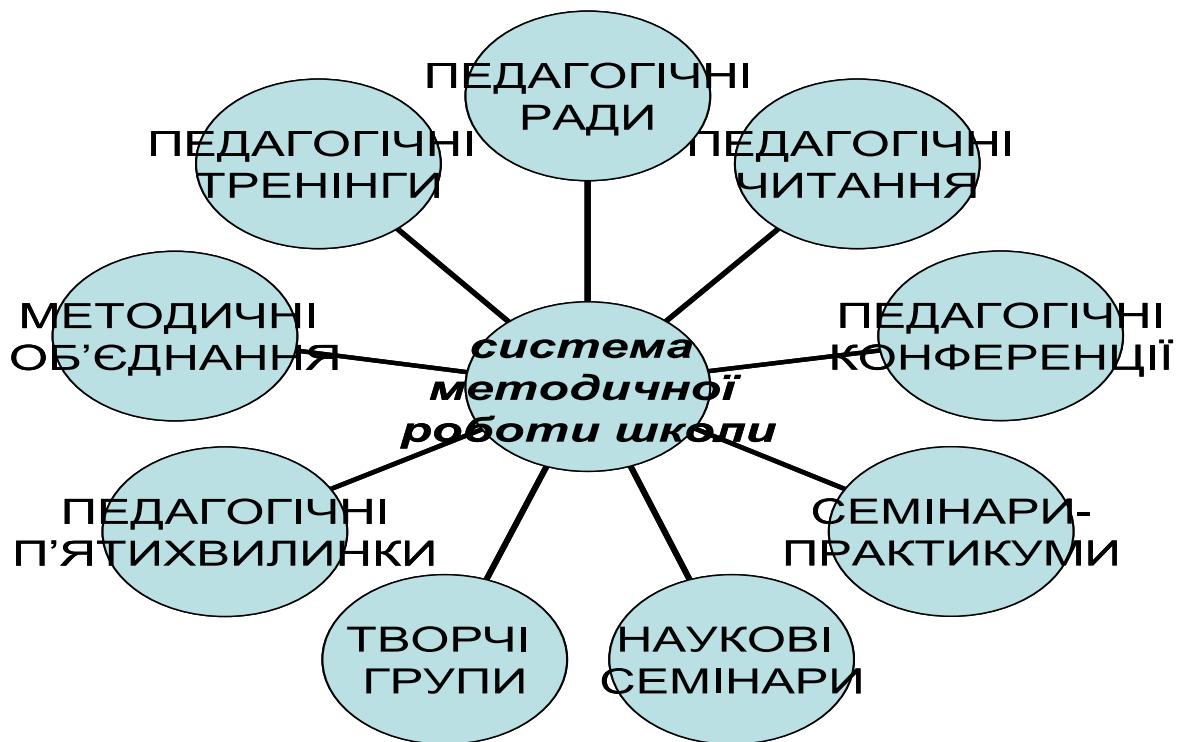
На думку Я.В. Цехмістера, методична робота в сучасному інноваційному середньому загальноосвітньому навчальному закладі – це інструмент, за допомогою якого функціонує педагогічний склад середнього загальноосвітнього навчального закладу, а державні, громадські, суспільні інститути, які його оточують, впливають на форми і зміст роботи. Зміст і форми методичної роботи середнього загальноосвітнього навчального закладу є не просто набором рецептів, а сукупністю теоретичних і практичних знань, в яких узагальнено прагматичний досвід кращих педагогічних колективів.

Методичну роботу в школі, на думку Л.Б. Білієнко, слід розуміти як цілісну систему заходів і дій, що спрямовані на досягнення визначених цілей і завдань. Методична робота в школі є ланкою в цілісній системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Тому основна робота з учителями щодо підвищення їх педагогічної майстерності і творчого розвитку має здійснюватися саме в системі методичної роботи. По-перше, методична робота в школі носить неперервний, постійний характер. По-друге, розвиток творчості,

підвищення педагогічної майстерності проходить безпосередньо на його робочому місці, що дає змогу поповнювати не лише теоретичний багаж, але одночасно втілювати одержані знання в практику, експериментувати, конструювати, реалізувати свої творчі знахідки. По-третє, організатори методичної роботи безпосередньо в школі мають змогу постійно вивчати як особистісні якості вчителів, так і їх творчу та педагогічну діяльність, а з тим виявляти сильні й слабкі місця в роботі педагога, своєчасно надавати індивідуальну методичну допомогу. По-четверте, методична робота в школі проходить у конкретному колективі, де вже налагоджені зв'язки між учителями на професійному або психологічному рівні. Індивідуальна творчість, педагогічна майстерність переростає в колективну, і навпаки, колектив методичного кабінету школи сприяє нових своїх членів до спільної, творчої діяльності.

Методичну роботу в школі можна розглядати і як об'єкт управління. Саме управління є той важіль, який має бути спрямований на активізацію діяльності педагога за допомогою створення усіх необхідних умов для виявлення та розвитку його творчих та професійних можливостей. „Справжній вчитель – не енциклопедичний словник, але Сократ” (П.П. Булонський). Ідучи на кожний урок вчитель має знати не лише фактичний матеріал даного предмету, але й продумати відносини з учнями того чи іншого класу. Своїми педагогічними знахідками учитель перш за все може поділитися з колегами, якщо методична робота в школі організована на засадах доброзичливості, взаємодопомоги і довіри. Адже, творча особистість вчителя наголошує Н.В. Кичук це та „ ... яка характеризується усвідомленням творчості в професійній праці на рівні переконання, спрямованістю на творчість, інтелектуальною активністю, яка відображається у сплаві науково-педагогічного мислення і творчої уяви, що проявляється у творчому характері професійної праці.” Розвинути творчу діяльність вчитель може, беручи активну участь в методичній роботі школи: педагогічних радах; педагогічних читаннях і конференціях; семінарах-практикумах, наукових семінарах; методичних

об'єднаннях; творчих групах; педагогічних тренінгах, педагогічних п'ятихвилинках.

Саме тут проявляються творчі здібності учителів. Бо творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності, відповідним рівнем знань предмета, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками ... [5, 43].

Методична робота у середній загальноосвітній школі розвиває естетичну культуру вчителя, що є органічною складовою частиною його загальної та педагогічної культури. „Естетична культура здійснює великий вплив на особистість. Вона стає одним із суттєвих стимулів людської поведінки і знаходить своє вираження в особливих естетичних потребах особистості. Вміння відчувати і розуміти красу навколишнього світу одночасно впливає й на стійку потребу шукати і створювати цю красу в усіх сферах власної діяльності” (С.Г. Мельничук, В.І. Владимірова).

Методична робота наголошує О.М. Отич – „ ... потребує від педагога спеціальних здібностей і якостей особистості, характеризується образністю та емоційністю вираження змісту, а також відзначається творчим характером професійної діяльності ...” Недаремно К.Д. Ушинський вважав педагогіку „найбільшим, найскладнішим, найвищим і найнеобхіднішим з усіх мистецтв”, що потребує найтоншого і найчутливішого різця” [3, 8].

Анотация.

В статье раскрывается современный подход к развитию творческого учителя, обращается внимание на то, что эффективность учебно-воспитательного процесса в средней общеобразовательной школе зависит от креативного подхода к развитию учителя в системе методической работы школы, анализируется значение методической работы школы как целостной системы мероприятий и действий.

Ключевые слова: творческий учитель, учебно-воспитательный процесс, средняя общеобразовательная школа, креативный подход, методическая работа школы.

Fummary.

This article has a modern approach to a creative teacher development, pointing that an effectiveness of study-brought up process in secondary school depends on an creative approach to creative teacher development in methodical school working system, the significance of methodical school working is analyzed as an integrated system of methods and actions, which are directed at reaching of determined objects and tasks.

Key words: creative teacher, study-brought process, secondary school general education, creative approach, methodical school work.

Література:

1. Зязюн І.А. Естетичні засади розвитку особистості // Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти: Зб.матеріалів науково-методологічного семінару. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – С. 11-12.
2. Ничкало Н.Г. Естетичні засади розвитку особистості // Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти: Зб.матеріалів науково-методологічного семінару. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – С.12-15.
3. Отич О.М. Мистецтво у розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання / Отич О.М. Частина II . Полтава. – 2006. – С. 8, С. 27
4. Сисоева С.О. Педагогічна творчість: Монографія / Сисоева С.О. – Х. – К.: Книжкове видавництво „Каравела”, 1998. – С. 14 - 81
5. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник / Сисоева С.О. – К.: Міленіум, 2006. – С. 139

Кутова Ольга Миколаївна

Аспірант відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України.

Домашня адреса: пр-т Оболонський, 36, кв. 38.

Т: 421-67-11, моб. т. 8-096-371-86-19.